

Тиха Л. Ю.

Луцький національний технічний університет

Мялковська Л. М.

Луцький національний технічний університет

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЖУРНАЛІСТСЬКИХ ТЕКСТІВ РЕГІОНАЛЬНИХ ЗМІ

У статті проаналізовано функціонування різних груп лексики у текстах волинських інтернет-видань «Конкурент», «Волинські новини», “VolynPost”, “Insider Media”. Аналіз дав змогу зробити висновки про те, що тексти місцевих медіа наповнені лексикою різного семантичного забарвлення. Це і запозичена лексика (меседж, челендж, даркнет) і власне українська (гутірка); це також значний пласт термінологічних слів з різних галузей науки (кластер, гендер, архітектура, економіка); слова на позначення реалій війни, яких чи не найбільше у публікаціях (БТР, окупація, танк, військові, волонтер, добровольці). Що стосується іношомовних слів, то треба зауважити, що у медіатекстах вони представлені як власне запозичення, так і як новотвори на основі іношомовних лексем за законами українського словотвору (наприклад, задонатити).

Визначено, що чималу за обсягом групу становлять слова на позначення так званих «нових реалій» українського сучасного життя. Це слова, які дістали гливе життя, відродилися, а також зовсім нові, незвичні для українців словосполучки (пункт незламності, пункт обігріву).

Аналіз фактичного матеріалу засвідчив, що більшість слів вжито у прямому значенні, проте з певною стилістичною метою автори вдаються до переносного значення, вживають загальнонавживану і спеціальну лексику у складі метафоричних структур, простих і складних (кордон у людському серці, який не пропускає доброту). Незначною кількістю прикладів представлені фразеологізми, що надають публіцистичному тексту менш офіційного характеру (гордіїв вузол, палка має два кінці). Крім того, з масиву текстів видно, що журналісти відповідно до поставленої мети оперують лексемами, які мають позитивну (Святий Миколай, добро, свято) і негативну конотацію (війна, вбивці, страх). В аналізованому матеріалі ми виявили ще одну групу слів, яку назвали «волинськими», бо їхня семантика відображає факти, реалії, пов'язані тільки з Волинню. Це порівняно невелика група слів, проте вони досить місткі і оригінальні (каволот, медіа-кава, 12-грівень-четвер).

Як висновок зазначено, що волинські медіатексти, залежно від мети, насичені лексикою різної семантики, проте весь словниковий масив використаний у контексті реалій сьогодення.

Ключові слова: лексика, мова засобів масової комунікації, семантика, іношомовна лексика.

Постановка проблеми. Дослідження мови засобів масової комунікації давно не нове явище в українській лінгвістиці, проте увага до мови преси, зокрема інтернет-видань, не згасає, бо ж відомо, що публіцистика однією з перших і особливо гостро реагує на всі зміни, які відбуваються в суспільстві. Нові обставини, в яких перебуває Україна протягом останнього року, спонукають медійників до того, що теми журналістських матеріалів прямо чи опосередковано пов'язані з війною, а значить і лексика таких текстів має відповідну семантику. Тож актуальність нашого дослідження впливає з необхідності аналізу лексико-семантичних груп текстів визначених регіональних ЗМІ в контексті сьогодення.

Джерелами наших досліджень стали матеріали волинських інтернет-видань «Конкурент», «Волинські новини», “VolynPost”, “Insider Media”.

Мета дослідження: схарактеризувати лексичне наповнення і семантичні особливості журналістських текстів у волинських інтернет-виданнях кінця 2022 – початку 2023 року.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Мова засобів масової інформації продовжує бути об'єктом дослідження вчених-лінгвістів. В колі наукових інтересів мовознавців перебуває мова ЗМІ загалом і мова регіональних медіа зокрема. Дослідження різних сторін функціонування лексики в публіцистичних текстах засвідчені в багатьох наукових розвідках учених, зокрема лексику

українських періодичних видань початку XXI ст. досліджує Навальна М.І., проблеми мовної норми у ЗМІ описує Ріпей М. Окремим питанням функціонування лексики у публіцистичному тексті присвятили свої роботи Семен Н., Тополіук К. (досліджено інноваційну лексику сучасних веб-медіа на прикладі конкретного видання), Яценко Н.О. (увагу зосереджено на суспільно-політичній лексиці сучасних ЗМІ), Ільченко О.А. (автор аналізує спеціальну лексику сучасних україномовних засобів масової інформації). У наших попередніх роботах [1; 5] ми також аналізували лексичне наповнення текстів деяких волинських видань, проте предметом розвідки було співвідношення іншомовних/власне українських слів та відповідність/невідповідність мовній нормі. У пропонуваній роботі ми збільшили кількість інтернет-видань, взятих для аналізу, та розширили категорії для характеристики.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як відомо, публіцистика – це відображення життя суспільства, його стану і становища, політика, настрої громадськості, економічні і соціальні проблеми, освітній, культурний і науковий розвиток. Тож не дивно, що сьогодні, зважаючи на ситуацію, інформація, яка переважає у пресі, пов'язана з широкомасштабним вторгненням росії в Україну.

Отож такі матеріали рясніють лексикою, яка відображає реалії війни, фронту, життя військових, назвами різноманітної військової техніки. Сюди ми відносимо як загальні, так і власні найменування: Міністерство внутрішніх справ України почало формувати штурмові бригади «Гвардія наступу», до яких уже можуть вступати добровольці для зміцнення Сил оборони та звільнення тимчасово окупованих територій (Конкурент, 03.02.23); Через повномасштабну війну, тимчасову окупацію територій, масштабні переміщення українців, традиційно низькі показники реєстрації громадян... (Конкурент, 03.02.23); Так само і в плані дронів... (“Insider Media”, 02.02.2023); Це називається «турбуючий вогонь». Він не спрямований на те, щоб кудись потрапити, а щоб викликати тривогу (“Insider Media”, 02.02.2023).

До цієї категорії назв відносимо лексеми, які безпосередньо не належать до військової тематики, але за семантикою стали тісно пов'язані з нею, наприклад, У Луцьку військовим прикордонникам, нацгвардійцям і тероборонівцям передали комплекти супутникового зв'язку Starlink (Конкурент, 03.02.2023); А деякі очільники стали колабораціоністами (Конкурент, 03.02.2023).

У контексті сучасних українських реалій набуло особливого звучання звичне для усіх слово безпека. Як правило, у журналістських матеріалах воно вживається у прямому значенні («Словник української мови: в 11 томах» (Т. 1) подає таке визначення слова: «Безпека, и, жін. Стан, коли кому-, чому-небудь ніщо не загрожує» [4, с. 137]) і з відповідним означенням: соціальна безпека, безпека життя, оперативна безпека, енергетична безпека (“VolynPost”, січень, 2023).

Окремо слід виділити групу лексем з основою енерго-, термо-, які зараз набули особливої популярності, бо відображають одну з головних проблем теперішнього життя українського суспільства: Журналісти ... розпитали одного з голів ОСББ про користь енергозбереження для мешканців будинку («Конкурент», 03.02.2023); У Луцьку діє програма «Енергодім» («Конкурент», 03.02.2023), ... допомогти тим ОСББ, які почали термомодернізацію своїх будинків... («Конкурент», 03.02.2023).

Досить велику групу лексики, за нашими спостереженням, становлять слова, які позначають так звані «нові реалії» українського життя. Це лексеми, які давно стали загальноживаними, часто навіть уже рідковживаними, і зараз набувають особливої ваги і популярності, а також слова і словосполучки зовсім нові, які тільки увійшли чи входять в мовний обіг українців. До цієї категорії ми відносимо такі лексеми, як генератор (за «Словником української мови» (Т.2), генератор – це «машина для перетворення механічної енергії в електричну» [4, с. 50]): У Луцьку пропонують розробити програму відшкодування містом 50% вартості генераторів для ОСББ («Конкурент», 08.11.2022); укриття («Словник української мови» (Т.10): укриття – «спеціальна споруда, окоп і т. ін., зроблені для захисту людей, техніки від бомб, снарядів тощо» [4, с. 425]): ...у проєкті не передбачено будівництво підземних парковок, які мешканці могли б використовувати як укриття («Конкурент», 14.12.2022); пункт незламності (обігріву): Тарас Шкітер зазначив, що його команда... працює над залученням продуктів для «пунктів незламності» («Конкурент», 02.12.2022); Тих, хто втратив свої домівки, Миколай знайде і в пунктах незламності («Конкурент», 18.12.2022); У Луцьку волонтери розвезли продукти по пунктах обігріву («Конкурент», 03.02.2023).

Традиційно значною за обсягом використовуваних лексем у журналістських матеріалах є група іншомовної лексики. Сюди ми відносимо як власне іншомовні слова: Але цей меседж добра – він про те, що ніхто не забутий («Кон-

курент», 07.12.2022); Крім цього, вони створили мережу спеціалізованих груп у месенджерах («Волинські Новини», 01.02.2023); Його [журналіста – *Л.Т.*] мета – зібрати якнайбільше грошей для потреб Сил спеціальних операцій ЗСУ завдяки онлайн-аукціону («VolynPost», 01.02.2023); Школи № 2, № 3 та тим паче № 13, яка взагалі потребує реконструкції, переповнені («Конкурент», 14.12.2022), так і похідні від них, побудовані за законами українського словотворення, наприклад: Окрім того, на аукціоні можна було поторгуватися за зустріч з ... ютубером Золкіним («VolynPost», 01.02.2023); Бо часом людям цікаво поторгуватися або просто задонатити у такий спосіб («VolynPost», 01.02.2023); Там працювала SMMницею... («VolynPost», 27.01.2023).

Залежно від мети і теми публікації автори активно використовують слова, які у всіх «на слуху», і слова рідковживані або які вживаються у певних сферах чи зі спеціальною метою: За цей час жіноче ком'юніті організувало чимало мотивуючих чи бізнес-івентів («Конкурент», 07.12.2022); Ми дуже тішимся, коли отримуємо такий фідбек («Конкурент», 07.12. 2022); Зазвичай у нас солдаути за кілька днів («Конкурент», 07.12.2022); Також проводили акцію «12-гривень-четвер», де збирали маленькі донейти... на закупівлю білизни («Конкурент», 07.12.2022).

На основі досліджуваного матеріалу середрізноманіття іншомовних слів виділяємо значну за кількістю представлених прикладів групу лексем із компонентом бізнес-: бізнес-структури («Insider Media», 27.01.2023); створення бізнес-центрів, бізнес-інкубаторів («Конкурент», 02.12.2022); бізнес-пропозиції; бізнес-план («Insider Media», 27.01.2023).

Близькі за семантикою до описаних вище номінацій назви з основою інвест-. Вони також позначені частотністю вживання у волинських інтернет-виданнях і мають такі варіанти, як: Далі будівлю почали готувати до конкурсу інвестиційних проектів («Конкурент», 07.12.2022); ... інвестор скаже розібратися спершу з тим майном, а тоді його кликати... («Конкурент», 03.02.2023) тощо.

Не менш популярні у журналістів запозичення із префіксом де-: Також вони відстоюють принципи деколонізації та деімперіалізації («Волинські новини», січень, 2023); Водночас мають пройти процеси демілітаризації та денуклеаризації («Волинські новини», 01.02.2023); Протягом року волонтери... допомагали військовим, підтримували медзаклади та розвозили гуманітарну допомогу на деокуповані території («Конкурент», 03.02.2023).

Слід зауважити, якщо в тексті наявні слова, які можуть бути незрозумілі для пересічного читача, то, як правило, автори самі дають пояснення у дужках: Нині дрібні продавці наркотиків, наприклад надають перевагу саме телеграму, а не так звану «даркнету» (сегменту інтернету, який прихований із загального доступу – ред) («VolynPost», 16.01.2023).

Що стосується іншомовних слів в аналізованих медіатекстах, то найчастіше це терміни з різних галузей науки. Незважаючи на реалії сьогодення, українське, зокрема волинське населення намагається жити, працювати в цих реаліях і розвивати різні сфери життя. Тому маємо приклади економічної термінології: У Ковелі відбувся регіональний економічний форум «Кластерний розвиток Волині» («Insider Media», 27.01.2023). Сьогодні медіа багато пишуть про кластери, оскільки це популярний напрямок в економічній науці (за «Словником іншомовних слів», кластер – об'єднання декількох однорідних елементів, яке може розглядатися як самостійна одиниця, що володіє певними властивостями [3]). Часто трапляються терміни будівельної галузі: Тільки проект реставрації ... вартуватиме близько 480 тисяч гривень («Конкурент», 03.02.2023); Архітектура старої частини міста ... вражала («Конкурент», 03.02.2023); бетонні конструкції; бетонний моноліт («Конкурент», 03.02.2023).

Аналізуючи лексичне наповнення медіатекстів регіональних інтернет-видань, ми виділили окремо групу слів, які назвали «волинськими». Часто це авторські неологізми, і більшість з них пов'язана з власне волинськими реаліями (певними подіями, місцевими відомими людьми, спорудами тощо). До цієї категорії ми відносимо, зокрема, такі: Також проводили акцію «12-гривень-четвер», де збирали маленькі донейти ... («Конкурент», 07.12. 2022) (йдеться про акцію, яку придумали організатори волинської жіночої бізнес-спільноти – *Л.Т.*); Як поводить себе у колонії на Рівненщині «луцький терорист Кривош» («VolynPost», 03.02.2023); ... гаражі стали квартирами через дії так званого «чорного реєстратора» Віталія Яценка («Конкурент», 21.12.2023) (на Волині всім відома справа працівника сільської ради однієї з громад області про незаконні обладки щодо реєстрації майна – *Л.Т.*); цього-річна «Медіа-кава» б'є всі рекорди («VolynPost», 03.02.2023) (проект «Медіа-кава» стартував на Волині ще 2016–2017 року, правда під іншою назвою – *Л.Т.*); Суть проста – торги за кавування із автором чи авторкою каволоту (людина, з якою купують зустріч для кавування – «VolynPost»)

починають зі ставки 150 гривень (“VolynPost”, 03.02.2023); ... майже 600 лотів, більшість з яких – онлайн- чи офлайнкавування з людьми, а також – так звані «братські підгони», певні символічні речі, які люди передають для благодійного продажу... (“VolynPost”, 01.02.2023); У Центрі взаємопідтримки для ВПО, що діє у приміщенні Луцького РАЦСу, відкрили нову «соціальну вітрину» (“Insider Media”, 28.01.2023).

Незважаючи на те, що інформація, яку подають журналісти у своїх публікаціях, тим чи іншим чином пов’язана з війною, автори використовують не тільки пряме значення слів, все ж наявні структури з переносним значенням, метафори, протиставлення, хоч і з незначним ступенем образності: Адже весь той травматичний досвід, який зараз є клубком у голові, – він тебе начебто зовсім виносить... («Конкурент», 22.12. 2022); Для Святого Миколая не може існувати ніяких кордонів, крім одного – кордону в людському серці, який не пропускає добро («Конкурент», 18.12. 2022); Кістяк нових бригад складається з офіцерів та солдатів, які мають величезний бойовий досвід («Конкурент», 03.02.2023); Щоб навіть у найкритичніші моменти нашого життя ми вірили і знали: після найтемнішої ночі буде світанок («Конкурент», 18.12. 2022); Вдаючись до ганебних обстрілів цивільної інфраструктури, ...в результаті гине український цвіт (“VolynPost”, 02.02.2023); Тобто кластери є рушієм інновацій, локомотивом економічного розвитку регіонів та росту економіки в цілому (“Insider Media”, 27.01.2023).

Незначною кількістю прикладів в аналізованих текстах репрезентовані конструкції, в основі яких – фразеологізми: Більше десяти років відмовляюся від керівних посад у ЗМІ, декілька разів навіть кардинально рубав гордіїв вузол... (“VolynPost”, 01.02.2023) (йдеться про волинського журналіста, який став волонтером – *Л.Т.*); Та от тільки кожна палка має два кінці (“VolynPost”, 16.01.2023) (про плюси і мінуси використання генераторів у багатоквартирних будинках Луцька – *Л.Т.*).

Як бачимо, на вживання навіть таких емоційно насичених, образних сполук, як фразеологізми також наклала відбиток нинішня ситуація в державі.

До цієї групи ми відносимо також приклади художньо-образного вживання слів у конструкціях, авторами яких є не журналісти, а їхні гості, тобто громадяни, в яких беруть інтерв’ю, герої публікацій: Якщо говорити про «смак радянського Луцька» – то це саме «Лакомка» (кафе – *Л.Т.*). Кавова. З гірчиною. З ноткою свободи у советському до останньої собачої будки Луцьку («Конкурент», 07.12.2022);

То було просто кафе. Абсолютно прозаїчне оформлення. Радянське до втрати свідомості («Конкурент», 07.12.2022). Простежуємо також структури, побудовані на протиставленні, вираженому антонімами: То було звичайне кафе радянського Луцька. З незвичайною атмосферою («Конкурент», 07.12.2022). Є конструкції, в основі яких антитеза семантична, наприклад: Цього року до багатьох Миколай приїде навіть на БТР, на танку разом з нашими військовими («Конкурент», 18.12.2022). Як відомо, Святий Миколай асоціюється у дітей як персонаж казковий, добрий, котрий приносить подарунки, а танки й БТри – слова на позначення реалій, пов’язаних з війною, боями тощо, тобто мають дещо іншу конотацію. Ось яке значення слова «танк» подає академічне видання «Словник української мови: в 11 томах» (Т. 10): «Танк 1., а чол. Бойова броньована всюдихідна машина на гусеницях, озброєна гарматою та кулеметами, встановленими на башті, що обертається» [3, с. 33]. Проте у контексті сьогодення для українців такі бойові машини можуть символізувати не тільки напад, а й визволення, оборону, тому в аналізованому поєднанні мають цілком позитивний зміст.

Оскільки предметом нашого аналізу є лексико-семантичні особливості журналістських текстів останніх місяців 2022 – початку 2023 року, то не можемо оминати увагою той факт, що публіцистичні матеріали насичені лексемами, які мають негативну конотацію і відображають складні, болісні, неприємні моменти нашого життя, пов’язані з вторгненням росії в Україну. Це можуть бути лексеми, які містять негативну семантику: Тому хтось більше відчуває на собі страх війни, а хтось менше («Волинські новини», січень, 2023); Вдаючись до ганебних обстрілів цивільної інфраструктури... в результаті чого гине український цвіт (“VolynPost”, 02.02.2023); «Російським вбивцям не місце під священними знаменами олімпіади». Таке звернення-челендж запускають сьогодні дружини загиблих українських воїнів (“Insider Media”, 29.01.2023) або ж набувають її у поєднанні з іншими словами і в переносному уживанні: Ініціатори проведення референдумів про суверенітет цих суб’єктів наголошують, що проголошення незалежності дозволить ... припинити бути гарматним м’ясом для Кремля («Волинські новини», січень, 2023).

Висновки. Аналіз фактичного матеріалу свідчить про те, що мова журналістських текстів волинських інтернет-видань з погляду лексичного наповнення і семантичних особливостей характеризується різноманіттям лексичних груп, проте всі вони прямо чи опосередковано пов’язані із нинішньою ситуацією в Україні.

Список літератури:

1. Мялковська Л.М., Тиха Л.Ю. Сучасні аспекти дослідження англомовних запозичень. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологія»*. Острог : Вид-во НаУОА, 2018. Вип. 2(70). С. 156–159.
2. Навальна М.І. Динаміка лексику української періодики початку XXI ст. : монографія. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2011. 328 с. URL: <https://ephshair.phdpu.edu.ua>
3. Словник іншомовних слів. URL: <https://www.jnsm.com.ua> (дата звернення: 05.02.2023)
4. Словник української мови : в 11 томах. Київ, 1970–1980. URL: <https://sum.in.ua> (дата звернення: 05.02.2023)
5. Тиха Л.Ю. Лексичне наповнення публіцистичних текстів (на матеріалі інтернет-видань «Волинь-Пост» та «Волинські новини»). *Закарпатські філологічні студії*. Ужгород : Видавничий дім «Гельветика», 2021. Вип. 16. С. 26–31.
6. Kostusiak, N., Mezhev, O., Pryimachok, O., Holoiiukh, L., Zdikhovska, T., Tykha, L.: Concept of crisis in the latest media information field. In: *Ad Alta : Journal of Interdisciplinary Research. Double-Blind peer-Reviewed. Volume 12, Issue 1, Special Issue XXV., 2022. Number of regular issues per year: 2, pp. 287–292.*
7. Mialkovska L., Zhvania L., Yanovets A., Tykha, L., Nykoliuk, T., Pimenova, O. (2023): New Media as Modern Communication Technologies: The Digital Dimension. *Khazar Journal of Humanities and Social Sciences*, 26, 1, 79–91. URL: <https://ejournal.khazar.org/index.php/kjhss/article/view/31/30>
8. Mialkovska L., Yanovets A., Sologub L., Pochapska O., Reshetnik H. (2022). Cognitive and Pragmatic Aspects of Media Text in the Digital Context. *IJCSNS International Journal of Computer Science and Network Security*. Vol. 22. No. 1. pp. 485–490. URL: <https://doi.org/10.22937/IJCSNS.2022.22.1.63>

Tykha L. Yu., Mialkovska L. M. LEXICAL-SEMANTIC FEATURES OF JOURNALISTIC TEXTS OF REGIONAL MASS MEDIA

The article analyzes the functioning of different groups of vocabulary in the texts of the Volyn online publications “Konkurent”, “Volynski Novyni”, “VolynPost”, “Insider Media”. The analysis made it possible to draw conclusions that the texts of local media are filled with vocabulary of different semantic colors. This is both borrowed vocabulary (message, challenge, darknet) and actually Ukrainian (chat); it is also a significant layer of terminological words from various fields of science (cluster, gender, architecture, economy); words to indicate the realities of war, which are almost the most in publications (APC, occupation, tank, military, volunteer, volunteers).

As for foreign words, it should be noted that in media texts they are presented both as their own borrowing and as innovations based on foreign lexemes according to the laws of Ukrainian word creation (for example zadonatyty).

It was determined that a large group consists of words used to denote the so-called new realities of modern Ukrainian life. These are words that have gained new life, have been revived, as well as completely new, unusual phrases for Ukrainians (point of anbreacability, point of heating).

The analysis of the actual material proved that most of the words are used in their literal sense, however, with a certain stylistic purpose, the authors resort to a figurative meaning, use commonly used and special vocabulary in the composition of metaphorical structures, simple and complex (a border in the human heart that does not allow kindness). A small number of examples present idioms that give the journalistic text a less official character (Gordian knot, a stick has two ends). In addition, it can be seen from the array of texts that, in accordance with the set goal, journalists operate with lexemes that have positive (St. Nicholas, goodness, holiday) and negative connotations (war; murderers, fear). In the analyzed material, we discovered another group of words, which we called “Volyn”, because their semantics reflect facts, realities related only to Volyn. This is a relatively small group of words, but they are quite capacious and original (kavolot, media-coffee, 12-hryvnia-thursday).

As a conclusion, it is stated that Volyn media texts, depending on the purpose, are saturated with vocabulary of different semantics, but the entire vocabulary array is used in the context of today's realities.

Key words: *vocabulary, language of mass communication, semantics, foreign language vocabulary, journalism, metaphor, term.*